

**Ks. prof. UKSW dr hab. Krzysztof Warchałowski**  
**Katedra Prawa Wyznaniowego i Konkordatowego**  
**Wydział Prawa i Administracji UKSW**  
**w Warszawie**

Warszawa 01.07.2020 r.

## **Recenzja rozprawy doktorskiej**

**Mgr lic. Wojciech Potocki, Formacja do stanu duchownego w prawie Kościoła łacińskiego według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku, Lublin 2020, 258 stron maszynopisu.**

**Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem ks. prof. KUL dra hab. Mirosława Sitarza oraz dr Agnieszki Romanko (promotor pomocniczy) na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL w Lublinie**

### **Temat badawczy**

Od początku swej długiej historii ludzkość zawsze odczuwała konieczność istnienia osób, którym powierzano różnorakie misje, by jako pośrednicy wobec Bóstwa kontaktowały się z Nim w imieniu wszystkich pozostałych. Osoby te otrzymywały za zadanie zanoszenie modlitw, składanie ofiar, obowiązek ekspiacji w imieniu całego ludu, który zawsze odczuwał obowiązek oddawania publicznej czci Bogu, dziękowania i zabiegania o Jego przychyłność. Odwołując się do tradycji biblijnej ta potrzeba pośrednika i dynamika rozwoju jego roli pojawia się wraz z pierwszymi odblaskami Objawienie Bożego. Należy do nich znana postać Melchizedeka, kapłańskie zasługi pokolenia Lewiego, kapłana Aarona i innych. Wreszcie, gdy nadchodzi pełnia czasów Bóg zsyła swojego Syna Jezusa Chrystusa dla naszego zbawienia, żeby dać nam poznać to wszystko, co Bóg zechciał przekazać abyśmy uczestniczyli w Jego zbawczym życiu. W nauczaniu Jezusa przejawia się Jego kapłańska i mesjańska świadomość stanowiąca nowotestamentalną podstawę teologii powołania

kapłańskiego, z którego czerpie Chrystusowy Kościół oparty na Apostołach oraz ich następcach.

Wraz upływem czasu oraz zmianami świata i żyjącego w nim człowieka ulegała innowacyjnemu spojrzeniu także teologia kapłaństwa uwzględniająca tradycję, rozwój oraz całe bogactwo przemian treściowych niesionych przez cywilizację. Odnowienie i pogłębienie teologii kapłaństwa dokonuje się jednak zawsze poprzez nawiązanie do źródeł chrześcijaństwa, Pisma św. i tradycji Ojców Kościoła.

Taką drogą poszła również reforma Kościoła dokonana przez Sobór Watykański II oraz nauczanie papieży posoborowych, którzy podkreślali nie tylko teologiczny wymiar kapłaństwa ale także konieczność odpowiedniej formacji na płaszczyźnie ludzkiej, duchowej, intelektualnej czy duszpasterskiej kandydatów ubiegających się o przyjęcie tego sakramentu. Zauważalnym jest, że kapłaństwo stanowi przedmiot szczególnego zainteresowania. Zapotrzebowanie na pogłębienie tego tematu zgłaszają zarówno ludzie świeccy, osoby które pragną iść za głosem powołania, alumni seminariów duchownych oraz sami kapłani, którzy w swym powołaniu nie przestają dostrzegać *mysterium fasciniosum i tremendum*. Z tego względu recenzowana dysertacja doktorska pana mgr lic. Wojciecha Potockiego, *Formacja do stanu duchownego w prawie Kościoła łacińskiego według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, wychodzi naprzeciw temu zapotrzebowaniu.

Na gruncie polskiej kanonistyki, co podkreśla Autor, nie powstała do tej pory żadna monografia omawiająca w sposób normatywny, dogłębny i kompleksowy to zagadnienie. Istniejące opracowania mają charakter fragmentaryczny i najczęściej są to artykuły z zakresu teologii duchowości. Stąd należy podkreślić, że rozprawa doktorska p. Wojciecha Potockiego wypełnia istniejącą w tym zakresie lukę i przyczynia się do rozwoju doktryny prawa kanonicznego. Rozprawę wyróżnia oryginalność koncepcji.

### **Systematyka pracy**

Rozprawa doktorska p. mgra lic. Wojciecha Potockiego zawiera: spis treści, wykaz skrótów, wstęp, trzy rozdziały merytoryczne, zakończenie, bibliografię oraz streszczenie w języku polskim i angielskim. Struktura pracy nie budzi zastrzeżeń formalnych, jest logiczna i spójna. Ze względu na znaczną dysproporcję objętości między rozdziałem trzecim a pierwszymi dwoma sugerowałbym podzielenie ostatniego rozdziału. Konstrukcja pracy podporządkowana jest jednak wymogom płynącym ze sformułowania tematu, jak i celom stawianym sobie przez Autora.

Szkoda, że Doktorant nie umieścił na końcu rozdziałów wniosków, zwłaszcza, że zapowiada to we wstępie (s.12). Podsumowania zawierające konkluzje z przeprowadzonych analiz przyczyniłyby się do zwiększenia przejrzystości uzyskanych rezultatów oraz ułatwiły czytelnikowi podążanie za tokiem rozumowania Autora.

Odnosząc się do wykazu skrótów należy stwierdzić, że został on sporządzony w sposób nie budzący zastrzeżeń.

Redakcja wstępu jest metodologicznie poprawna, zawiera wszystkie wymagane elementy. Wprowadza czytelnika w tematykę rozprawy, precyzuje terminologię, ukazuje metody, podstawę materiałową rozprawy oraz konstrukcję pracy. Pan mgr lic. Wojciech Potocki bardzo konkretnie formułuje cele, które stawia przed sobą podejmując się opracowania tematu, wskazuje wiele szczegółowych kwestii, które zamierza przeanalizować w swojej pracy. Obszerne wyliczenie wykorzystanych źródeł oraz prezentacja literatury dodatkowo podkreślają wysiłek badawczy Doktoranta.

Rozprawę zamyka zakończenie, które jest dobrym i usystematyzowanym podsumowaniem przeprowadzonych badań

### **Źródła i literatura**

Recenzowana rozprawa ma charakter źródłowy. Zakres wykorzystanych źródeł jest imponujący. Doktorant odwołuje się m.in do nauczania Kościoła powszechnego, papieży, Kongregacji Stolicy Apostolskiej, dokumentów Episkopatu Polski.

Literaturę przedmiotu tworzy blisko 400 pozycji głównie w języku polskim oraz włoskim i angielskim. Autor nie uwzględnia głównej monografii w języku polskim dotyczącej formacji do kapłaństwa jaką jest opracowanie ks. R. Selejda, *Stawać się i być kapłanem Chrystusa*, Częstochowa 2013. Niemniej jednak Doktorant odwołuje się do 5 artykułów tego autora.

Bibliografie uzupełnia wykaz stron internetowych. Wykaz bibliograficzny świadczy o solidnej kwerendzie naukowej przeprowadzonej przez Autora oraz o staranności i precyzji w ich uporządkowaniu.

### **Ocena merytoryczna**

Pierwszy rozdział, zatytułowany „*Wyjaśnienie podstawowych pojęć i geneza wyższego seminarium duchownego*” /ss. 14-50/, Autor podzielił na dwie części, co wynika z samego sformułowania tematu rozdziału. W pierwszych czterech podrozdziałach dokonał

zdefiniowania i wyjaśnienia podstawowych pojęć związanych z tematem pracy. Piąty podrozdział dysertacji poświęcony został zagadnieniom historycznym dotyczącym ewolucji procesu i wymogów stawianym osobom przygotowującym się do kapłaństwa począwszy od pierwszych wieków chrześcijaństwa a skończywszy na wymogach postulowanych przez Sobór Watykański II i posoborowe nauczanie Kościoła.

Doktorant prezentuje omawiane zagadnienia w dość szerokim ujęciu, stąd każdy z omawianych podpunktów podrozdziału 5 traktuje tę sferę wielowątkowo. Np. pkt 1 zatytułowany „*Pierwsze wieki chrześcijaństwa*” mówi o: wymogach stawianych wobec kandydatów do kapłaństwa (św. Paweł, Synod w Neocezarei), odpowiedzialności biskupa za przygotowanie do święceń, dopuszczeniu kandydata przez wiernych świeckich, szkołach przygotowujących do kapłaństwa (katechetyczne, św. Augustyna, św. Euzebiusza). Warto byłoby wyeksponować te wątki w postaci dalszych podpunktów rozdziału, co uczyniłoby pracę bardziej przejrzystą i uporządkowaną a potencjalnego czytelnika informowało o zawartości merytorycznej tej części pracy. Uwaga ta dotyczy także pozostałych podrozdziałów

Niemniej Autor jest konsekwentnie wierny zasadzie analizowania i eksponowania zadanego tematu, nie rozbudowuje wątków ubocznych. W wielu wypadkach odwołuje się do stanowiska doktryny prezentowanego przez poszczególnych badaczy.

W rozdziale drugim „*Podmioty zobowiązane do formacji* /ss. 51 – 93/ Doktorant rozpoczyna swoją analizę od zdefiniowania czym jest powołanie do kapłaństwa. Autor czyni to w sposób bardzo pogłębiony odwołując się zarówno do tradycji biblijnej, jak i współczesnego nauczania Kościoła, zwłaszcza papieża Jana Pawła II. Następnie omawia w sposób dwuetapowy wskazane w tytule rozdziału podmioty. W pierwszym rzędzie są to osoby fizyczne oraz instytucje, które zgodnie z nauczaniem Kościoła zobowiązane są do troski o budzenie powołań do kapłaństwa. Mgr lic. Wojciech Potocki analizuje postawy tych podmiotów wielopłaszczyznowo, jak np. w przypadku rodziny nie tylko jej pozytywne działania w tym względzie ale również negatywne stanowiska w postaci sprzeciwiania się przez rodzinę wyborowi powołania kapłańskiego lub życia zakonnego, co podnosi walor przeprowadzanych analiz. Cenne spostrzeżenia należy odnotować w tym względzie także przy prezentacji innych podmiotów, szczególnie szkoły czy parafii.

Trzeci podrozdział z kolei omawia strukturę organizacyjną i zadania wyższych seminariów duchownych, mając na względzie już bezpośrednie przygotowanie do przyjęcia święceń kapłańskich. Doktorant w sposób pogłębiony ukazuje teologiczne umocowanie tej społeczności formacyjnej, która jest współczesną kontynuacją wspólnoty apostołów

zgrupowanych wokół Jezusa (s. 72). Następnie doktorant wylicza oraz omawia poszczególne funkcje seminaryjne. Czyni to w perspektywie normatywnego rozumienia urzędu kościelnego, co uwypukla jego eklezjalne cele. Wśród omówionych podmiotów brak prefekta studiów. Tę funkcję wychowawczą przewiduje KPK kan. 261.

Znacząco uzasadnionym jest ostatni paragraf rozdziału, w którym p. Wojciech Potocki omówił historyczne i współczesne sposoby finansowania przez Kościół seminariów duchownych.

W trzecim, ostatnim rozdziale pracy „*Płaszczyzny formacji*”/ss.94-210/ omówione zagadnienie zostało potraktowane bardzo szeroko. Rozdział ten obejmuje przeszło 100 stron pracy. Sugeruję podział na trzy rozdziały. 1) Podmiot formacji, 2) Formacja ludzka i duchowa, 3) Formacja intelektualna i duszpasterska.

W podrozdziale 1 Doktorant omawiając podmiot formacji zwrócił uwagę, na wymogi stawiane wobec kandydatów do kapłaństwa jakimi są zdrowie fizyczne i psychiczne. Ponadto omówił bardzo aktualne kwestie stanowiące wyzwanie ostatnich czasów jakimi są tzw. dojrzałe powołania dotyczące mężczyzn, którzy nie są już w wieku młodzieńczym. Istotną innowacją jest także wprowadzenie roku propedeutycznego, którego celem jest przede wszystkim zrównana, solidna formacja ludzka na progu procesu formacyjnego mająca dodatkowo cel wyrównawczy oraz stanowiąca pierwszy etap weryfikacji powołania u alumnów.

W dalszych czterech podrozdziałach od 5.1 -5.4 p. mgr lic. Wojciech Potocki w sposób bardzo rzetelny i kompletny omówił cztery główne płaszczyzny formacji w wyższym seminarium duchownym. Dojrzałość argumentacji, stosowane uzasadnienia i oceny Autora dodatkowo podnoszą walor tych analiz.

Ostatnia część rozdziału (5.5) poświęcona została formacji misyjnej. Autor opracowania słusznie zauważa, że KPK nie traktuje tej formacji w sposób odrębny (s.194) dlatego zagadnienia te raczej powinny być przeanalizowane w ramach ogólnej formacji intelektualnej, duchowej i duszpasterskiej o czym najlepiej świadczą podpunkty 5.5.2, 5.5.3, 5.5.4. Niemniej jednak Doktorant zagadnienia misyjne w seminariach duchownych przedstawił w sposób analityczny, zwracając uwagę na wiele istotnych kwestii i praktyk np. otwartość i aktywność ekumeniczna.

### **Ocena formalnej strony rozprawy**

Dysertacja doktorska została napisana dobrym językiem zarówno w sensie literackim, jak i naukowym. Zasadniczo nie spotyka się błędów literowych i interpunkcyjnych. Styl pracy jest dobry i zrozumiały.

W pracy zdarzają się niekiedy powtórzenia np. tekst dotyczący „Jezusa i Apostołów” we wstępie s. 8 i rozdziale 1 s.21/22. Ten drobny techniczny element nie obniża wartości pracy.

Pan mgr lic. Wojciech Potocki wykazał dobre opanowanie techniki pisania pracy naukowej. Często stosuje odsyłacze, umieszczając je prawidłowo. Przypisy nie są zdawkowe, lecz niejednokrotnie zawierają wyjaśnienia omawianych zagadnień.

Należy podkreślić, że w tym przypadku o formacji seminaryjnej przygotowującej do kapłaństwa pisze osoba świecka, a nie duchowna. Z jednej strony stanowi to dodatkową trudność, bowiem kapłan piszący pracę na ten temat pisze ją jako absolwent wyższego seminarium, który tej formacji osobiście doświadczył. Z drugiej strony, brak tego doświadczenia u osoby świeckiej, stanowi także walor w postaci większego dystansu i innego spojrzenia.

### **Wnioski końcowe**

Należy stwierdzić, że przedłożona do oceny rozprawa doktorska posiada cechy dobrego opracowania monograficznego. Niewątpliwą wartością dysertacji jest nowość i aktualność tematu oraz duża wartość merytoryczna. Praca stanowi usystematyzowany i logiczny wykład na temat określony w tytule. Wykładnia poszczególnych zagadnień zasługuje na pozytywną ocenę. Doktorant dobrze zrealizowała swoje zamierzenia badawcze wykazując wnikliwość i właściwe przygotowanie warsztatowe.

Reasumując poczynione uwagi należy stwierdzić, że recenzowana dysertacja spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595) dlatego wnioskuję o dopuszczenie p. mgra lic. Wojciecha Potockiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.



ks. prof. UKSW dr hab. Krzysztof Warchałowski